

10. Migracions: reservat el dret d'admissió

Per poder entrar en la temàtica de les migracions, com a peça del model Barcelona, hem de fer un esforç per incorporar les grans dissertacions globals i localitzar-les. A la Barcelona global ens trobarem cada dia amb els «models» de persones que responen al model de la ciutat, i podríem veure'ns com a miralls del que som i de quina ciutat tenim quan observem la situació de les persones migrades que viuen a Barcelona.

La política d'immigració portada a terme a nivell estatal i europeu és producte i resultat de les polítiques que es desenvolupen a les ciutats, als models de les ciutats.

No és casualitat que la llei d'estrangeria (suposadament, la gran i única culpable dels mals de les persones migrades) dediqui el 87% del seu articulat normatiu a definir i regular la situació de les persones com a treballadores. No és cap casualitat que el sistema per canalitzar la mà d'obra estrangera es realitzi mitjançant contingents anuals que es distribueixen territorialment i en funció de la «comanda» de treballadors i treballadores que fan les empreses instal·lades en aquests territoris.

Les persones migrades són mercaderies i/o, en tot cas, béns fungibles en funció de la seva producció. En la política d'immigració queda ben palès el paper de mercaderia utilitzable: un cop hagin acomplert la seva funció de producció com a peça de l'engranatge poden retornar-se al país d'origen.

Hem vist en els anteriors capítols l'actual situació de la ciutat en relació a l'àrea i la regió metropolitanes de Barcelona (AMB i RMB, respectivament), així com el caràcter rellevant, en funció del model, de les polítiques laborals i de les polítiques de desallotjaments, expulsions i reconducció de la població a diferents indrets.

Respecte a la immigració, no existeix, ni discursivament ni legal, cap problema per declarar que es tracta de mà d'obra canalitzable i hipernecessària. Aquest discurs pretén, a més, ser realista i no xenòfob. Endemés, l'aportació de flexibilització de la immigració en el mercat laboral també és un bé a tenir en compte; en aquest sentit, economistes del Cercle d'Economia recomanen, entre d'altres, «fomentar l'anada i tornada dels treballadors estrangers i de les seves famílies. Acords internacio-

nals». Aquest tipus de pràctiques comportarien l'ús de les persones (en llibertat i de mutu acord, és clar!) *ad hoc*, i s'estalviarien problemàtiques com ara la integració cultural, la necessitat d'habitatge, etc.

Però, recomanacions a banda, a Barcelona existeixen diverses tipologies d'estrangers. Començarem pels que defineix la mateixa llei d'estrangeria, per poder anar més enllà (o més cap aquí) i veure qui són i com viuen aquestes «peces» en el Model Barcelona.

ESTRANGERS I IMMIGRANTS

La llei d'estrangeria defineix com a estranger i estrangera aquella persona que no tingui la nacionalitat espanyola. Aquesta afirmació, que en principi sembla tan simple, no està exempta de complicacions: els fills i filles d'espanyols no ho són tan si han nascut en un altre país i són majors d'edat (doncs se'ls obliga a passar per complicats i llargs tràmits per aconseguir la nacionalització si el país de naixement no pertany a la Unió Europea); i els nadons nascuts a l'Estat espanyol no ho són d'espanyols si les seves mares i pares són estrangers (amb aquesta tendra edat també són ja obligats a fer tràmits burocràtics). Com que la nacionalitat no es veu a primer cop d'ull, el control d'aquest requisit ha comportat, en moltes ocasions, la detenció policial de ciutadans espanyols sospitosament negres...

Després dels articles que remeten a la resta de la normativa de l'Ordenament jurídic general, afegint-hi a més la restricció que només les persones que tinguin autorització de residència podran exercir aquests drets, la llei d'estrangeria, en realitat, és com un Estatut dels Treballadors però específic per a immigrants. I aquí és on descobrim una altra diferència en la llei entre «estrangers i immigrants». El concepte «immigrant» és un concepte relacionat amb aquelles persones que marxen del seu lloc de residència cap a un altre per qüestions econòmiques, per anar a treballar. La major part de l'articulat legal regula l'entrada, el tipus de treball i l'expulsió dels treballadors i treballadores immigrants, i això malgrat l'explícit títol de *Ley orgánica de los derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social*.

En l'exposició de motius de la llei ens trobem «les causes» i el perquè d'aquesta llei. Segons aquesta normativa, es tracta de regular un nou fenomen, de canalitzar la immigració, d'evitar les màfies indesitjables i garantir que les persones que visquin en aquest país ho fan en condicions materials que garanteixin la convivència pacífica, el respecte dels drets democràtics. Els estrangers especials (turistes, comunitaris) estan sotmesos a una altra normativa. Els primers han de fixar-se en la normativa internacional que regula les targetes VISA o American Express, i els segons han de fixar-se en els acords europeus de lliure circulació i d'igualtat i germanor entre europeus.

De fet, físicament, a les entrades dels aeroports espanyols i dels controls encara existents en les fronteres imaginàries hi ha dues cues: ciu-

tadans de la UE, ciutadans no comunitaris o ciutadans d'altres països (si no tens passaport o no tens país, no tindràs una cua on anar, ja que el dret d'asil ni tan sols està reconegut a les cues).

Els papers reservats segons la lletra de la llei:

- **Turistes.** Aquests estrangers vénen per motius culturals o d'oci, amb una estada no superior a 90 dies. Han d'acreditar que disposen de mitjans econòmics suficients per garantir la seva estada, un bitllet de tornada que asseguri el seu retorn i una reserva d'hotel. El control de l'acompliment d'aquests requisits es realitza *in situ* a les taquilles de les fronteres, per uns funcionaris policials que actuen «per delegació de competències» de l'autoritat competent. (Si no ets convincent en el teu paper de turista, t'obren un procediment administratiu anomenat «devolució» i obliguen legalment a les companyies de transport a carregar amb els costos del viatge de tornada. Ara bé, com que estem en un Estat social i democràtic de dret, fan signar a un advocat o advocada l'expedient de devolució, per garantir el teu dret de defensa.) Aquests tipus d'estrangers són benvinguts a Barcelona. De fet, són l'objecte de desig cap als quals es dirigeixen campanyes de promoció i d'«efecte crida», i no passa res si omplen la plaça Catalunya i envaeixen el Corte Inglés. Segons les xifres de les declaracions d'empresaris del sector, el turisme va portar a Catalunya més de sis milions de persones l'any 2003. Si comparem aquesta xifra amb la quantitat d'estrangers immigrants que, segons la Delegació per a la Immigració i Estrangeria, hi ha a Catalunya (383.000), són molts més els turistes estrangers que els treballadors estrangers. La invasió és de turistes, no d'immigrants!

- **Turistes-inversors.** Aquestes persones obtenen un «paper» anomenat visat múltiple que els dóna dret a entrar i sortir en múltiples ocasions. Molts d'aquests turistes-inversors són els que vénen i inverteixen en la creació de societats anònimes i en el sector immobiliari.

- **Residents.** Per residir a l'Estat espanyol i a Barcelona has de demostrar que compleixes els requisits per ser resident. Aquests requisits estan directament relacionats amb la solvència econòmica que garanteix la teva residència. Podem trobar:

a) *Residents sense treball que acrediten solvència econòmica per rendes.* Aquests estrangers són, per exemple, persones jubilades que decideixen venir a viure pel bon clima mediterrani que tenim i traslladen el cobrament de les seves pensions als bancs que, gràcies a la globalització, també tenen oficines a llocs tan estratègics com la costa mediterrània. Generalment són persones provinents de l'Europa comunitària i no se'ls considera immigrants. No han de fer cues per obtenir cap documentació, tenen dret a la lliure circulació i no són molestats per la policia en el control de la immigració il·legal. A més, a llocs com Calella, per exemple, han fet urbanitzacions específiques amb botigues específiques per a ells com també ha succeït a Mallorca i a d'altres indrets d'arreu de l'Estat. No són mirats com a immigrants per la població autòctona. Si

no són de la UE, però demostren tenir les divises i haver fet el trasllat del capital, han de realitzar uns tràmits burocràtics a l'ambaixada espanyola del lloc d'origen, tràmits que, normalment, no triguen tant com d'altres si van acompanyats del compte corrent.

b) Residents sense treball que vénen per reagrupament familiar.

Aquests estrangers sí que són immigrants. Se'ls veu de seguida, a més de fer les cues corresponents i uns tràmits que triguen gairebé dos anys per poder obtenir un «paper» a l'ambaixada espanyola que els pertoqui. No tenen el dret de venir per residir, sinó que han de ser «tramitats» per un familiar resident i renovat. Els familiars «tramitats» només poden ser els cònjuges monogàmics, o fills i filles menors d'edat o ascendents (mare/pare) dependents econòmicament. La residència que se'ls atorga els prohibeix treballar; són com «paquets» a càrrec del familiar reagrupant i depenen obligatòriament d'ell o ella. El «paper» que t'atorga la llei és d'absoluta dependència econòmica i, el més greu, una de les conseqüències quotidianes que aquestes situacions comporten a moltes dones — a més de la incongruència amb el principi d'igualtat entre homes i dones— es l'«obediència deguda» al marit. Si et portes malament, en el millor dels casos¹, et poden «retornar» com a paquet que ets. El mateix succeeix quan ets un o una jove que depèn obligatòriament del pare i/o mare. El teu permís de residència està absolutament lligat al del o de la progenitora. Però quan fas els 18 anys ja no ets dependent legalment, i aleshores has de tramitar el teu propi permís i ser, obligatòriament, independent.

c) Residents amb treball. Aquests són els considerats «immigrants de debò».

En realitat, sempre que parlem de la llei d'estrangeria, de la seva aplicació, del «fenomen» de la immigració, estem parlant d'aquests estrangers immigrants, dels treballadors i treballadores. La ficció legal basa tot el sistema regulador de l'entrada i canalització de mà d'obra en un inexistent mercat laboral i en un desconeixement de la normativa laboral existent. Així doncs, les persones treballadores que vulguin residir per aquest motiu a l'Estat espanyol han de triar si volen treballar per compte propi o per compte aliè. Si trien per compte propi, han d'acreditar que tenen les preceptives llicències d'activitat, les altes dels corresponents impostos del negoci que es vol portar a terme, un projecte econòmic per desenvolupar i un capital d'inversió acreditat i adequat per aquest negoci. Tot això ho ha de fer la persona des del seu país d'origen, tramitat des del consolat o ambaixada espanyola. I tant de bo tinguis sort, no fos cas que visquessis a Bangladesh, doncs allà no hi ha ambaixada ni consolat! Us imagineu demanant una llicència d'activitats, donar-se d'alta a Hisenda, etc, des d'un consolat? Aquí no estem parlant dels turistes-inversors, sinó de treballadors del règim d'autònoms (sector construcció, bars, etc.). El mateix succeeix si vols venir a treballar per compte aliè. Resulta que hauries de connectar-te telepàticament amb un empresari tipus del sector

on vols treballar. Aquest empresari tipus, mitjançant la connexió telepàtica, et coneix i t'accepta com a treballador o treballadora, et demana mitjançant aquesta via tan desenvolupada que li enviïs 4 fotos de carnet i 3 fotocòpies del teu passaport. Ell, de forma diligent i voluntariosa, s'adreça a l'Oficina d'Estrangers i presenta en favor teu una oferta de feina (i fa les cues des de les 4 de la matinal!). Però no qualsevol oferta, sinó una oferta que:

- 1) hagi passat primer per les oficines de l'OTG/INEM i que cap espanyola ni espanyol no la vulgui,
- 2) sigui d'un any de durada,
- 3) sigui de 40 hores setmanals, i
- 4) compleixi les normatives del sector o conveni col·lectiu, en el seu cas.

Les persones immigrants no només han de demostrar que vindran a treballar: ho han de fer en unes condicions que ni tan sols existeixen en aquest país. Han de treballar més que ningú i, a més, ho han de fer de forma continuada i amb contractes continuats, doncs, en cas contrari, en no poder accedir a les renovacions (el primer permís és anual), es transformaran en il·legals sobrevinguts.

L'última reforma (i ja en són tres!) d'aquesta infame llei que no compleix ni tan sols la seva funció de regular una realitat, ha aportat una «solució» a aquest apartheid legal: un paper «visat» que donarà permís a les persones immigrants per venir a buscar feina durant tres mesos. Si en tres mesos no s'ha trobat feina (amb les característiques abans esmentades, és clar!), aleshores seran retornats i expulsats. Si algú estigués pensant en quedar-se més de tres mesos, la llei ja preveu que se li prohibirà tramitar cap sol·licitud (no valen excuses com que m'he enamorat d'una espanyola!) durant dos anys; i, igualment, la llei preveu que, en el molt improbable cas que es quedi algú «sense papers» durant cinc anys, aleshores serà perdonat per haver aguantat la clandestinitat i l'exploatació de l'economia submergida-però-coneguda i se li concedirà, finalment, un permís de residència i de treball (presentant el contracte de treball) per un any, renovable sempre i quan compleixi les condicions d'un nou contracte laboral i no hagi tingut cap problema policial en tota la seva estada ni en el futur.

- d) *Estudiants.* Finalment, la llei preveu el «paper» de l'existència d'estudiants estrangers. La varietat és directament proporcional a la gran quantitat de cursos universitaris: màsters, postgraus i doctorats dels quals ens proveeix el gran negoci de la universitat. La normativa de l'estatut d'estudiant, de fet, ve a ser com una mena d'ajuda al desenvolupament». No es vol la «fugida de cervells» dels països pobres i per això se'ls ofereix una àmplia oferta acadèmica. L'any 2001 es van retallar de forma dràstica les beques atorgades per l'Institut de Cooperació Iberoamericana, ja de per si minses. Molts d'aquests i aquestes estudiants van engrandir les llistes de «sense papers». Si has vingut a estudiar a aquest país, mai no pots canviar

de paper, has de ser un estudiant etern. Els únics i úniques que poden acomplir amb aquest paper són els que o bé obtenen beques i s'ajuden amb feinetes extres —també previstes a la llei: autoritzacions per treballar, prèvia tramitació, en feines compatibles amb els horaris estudiantils, tipus Pizza Hut—, o bé són de classe benestant i acrediten, tal i com ordena la llei, que reben divises de l'estranger que certifiquen l'acompliment del requisit de tenir habitatge, una manutenció valorada en 10.500 euros anuals, com a mínim, i l'assistència a cursos homologats. Així domcs, hi ha estudiants que viuen còmodament a les cares residències d'estudiants i n'hi ha que s'amunteguen en pisos on n'hi viuen quinze.

Aquests són els papers principals que canalitza la llei i el seu guió principal². Les persones, que no es deixen precisament homogeneïtzar, vénen igualment sense acomplir ni llegir-se ben bé el guió. O precisament per haver-lo llegit i haver comprovat la seva impossibilitat, actuen en una ficció a la qual els aboca la mateixa llei.

ESTATUS I ESTATUT

I és que en definitiva, no és el mateix l'estatus que l'estatut. Els estudis sobre les migracions —tot i palesar la dificultat d'accedir a les xifres— es refereixen exclusivament a l'estatus i estatut d'immigrant-classe treballadora. És a dir, aquella persona per a la qual s'ha dissenyat una política d'immigració. Aquell «altre» que viu en un país subdesenvolupat i que necessita una normativa que el canalitzi i el reguli i el congeli en el seu estatut d'immigrant per sempre més. Pot canviar d'estatut sempre i quan canviï d'estatus. Els estatus estan relacionats de forma visible i tangible amb la més internacional i homogènia de les qüestions: la solvència econòmica.

Quants són, on són i qui són els immigrants?

L'estadística, ciència de l'Estat o aritmètica política del poder, malgrat avançar un munt, fa palesa les seves insuficiències, el que demostra que les persones no es deixen reduir a la condició de número, que no es deixen agafar fàcilment pels càlculs de l'eficàcia i l'eficiència. Pel que fa al cas de la immigració, plena d'irregularitats i sotmesa a la manca de papers i estigmatitzada, és una bona mostra d'aquest descontrol. Tot i així, les fonts estadístiques, amb totes les seves deficiències i contradiccions, difonen dades que podem fer servir, amb totes les precaucions, per tal d'apropar-nos al coneixement d'aquesta realitat.

Alguns recomptes estadístics estimen, després de fer una anàlisi combinada de diferents fonts, que «Catalunya hauria rebut 200.000 immigrants estrangers entre 1996 i 2001»; i sobre aquest còmput indi-

quen —i aquests són els indicis que pensem que s'han de subratllar— que «105.000 s'haurien assentat a Barcelona ciutat, uns 50.000 a la resta del territori metropolità i uns 45.000 a la resta de Catalunya». Després, i en funció de la composició d'aquesta immigració segons els llocs de procedència, es constata «un pes molt destacat d'Amèrica Central i del Sud» —que aporta un 53%— i, a molta distància, «el Magrib (15%) i Àsia més Oceania (un 12%)» (*El territori metropolità de Barcelona. Dades bàsiques, evolució recent i perspectives*, AMB, 2003).

Respecte a la ciutat, la immigració ha passat de 29.354 persones empadronades l'any 1996 (1,9% de la població de la ciutat) a 163.046 empadronats l'any 2002 (10,7% de la població). D'aquestes xifres es dedueix que, en un període de 6 anys, la població estrangera a Barcelona s'ha quintuplicat; que, segons les dades del padró, la població estrangera ha estat més nombrosa en el període 2001-2002 (uns 40.000 l'any 2001, uns 50.000 l'any 2002) i que, segons el ritme que se'n podria deduir, s'empadronen cada mes uns 4.000 estrangers a Barcelona.

Aquestes xifres vertiginoses són les que ocupen els plans municipals i els d'acollida de l'Ajuntament de Barcelona³, i es confronten amb les xifres de la Seguretat Social i del *Balance de extranjería 2003* realitzat per la Delegació del Govern.

El primer que sorprèn d'aquestes xifres és que, d'entrada, sembla que l'efecte crida —que tant volia evitar el Govern central i la societat en general a través dels parlamentaris— s'ha produït. L'altra qüestió que sobta és que de les xifres totals no se'n desprenen més dades, tot i que els padrons són accessibles per a tothom, tinguin o no «els papers». Ara, amb la reforma, continua existint aquest dret, però amb l'afegit que la Direcció General de la Policia podrà accedir a les dades dels estrangers «sense papers»; i potser ens trobarem amb una davallada de xifres però en sentit invers: despoblament de la ciutat!

La importància d'aquestes xifres del padró són directament proporcionals als pressupostos que poden demanar els municipis quan tenen més població empadronada. Per això, és important un cert disseny de campanyes tals com «Sal a la luz, ¡empadrónate!» que es van realitzar ara fa uns anys. I per aquesta raó, tal vegada, aquestes xifres no reflecteixin, de fet, una arribada massiva d'immigrants durant aquells «anys durs» 2001-2002 (recordeu: tancaments a les esglésies, tancament del règim general, tancament de les oficines per poder sol·licitar papers, creació del mur de Ceuta, acords per expulsions amb Marroc, imposició de visats a països de l'Amèrica Llatina com Equador —anomenats acords de cooperació—...), sinó potser una realitat que ja existia i que va emergir en el moment de poder accedir fàcilment al padró i, per tant, a l'ensenyament, a la sanitat i, a més, a l'obtenció d'un comprovant d'estada «clandestina» que servís per certificar aquests cinc anys que demana la llei. Així doncs, el fet que la gent s'empadroni no significa pas que acabi d'arribar; en tot cas, podria ser que aquesta allau hagués estat, en realitat, d'estrangers comunitaris, doncs un 20% dels estrangers són europeus i, d'aquests, un 4,3% italians.

Se sent dir que tenim guetos a Barcelona, que hi ha massa immigració que homogeneïtza les escoles dels barris. Amb les dades que existeixen això seria del tot impossible: a Barcelona hi viuen 152 nacionalitats de les 174 que hi ha al món. Els guetos no són ètnics, en tot cas són visibles a partir de l'homogeneïtat de la pobresa, de l'exclusió i de la negació de la diversitat real existent.

Per nacionalitats, també trobem que ara els majoritaris no són els marroquins ni els subsaharians (model imaginari típic de la immigració, el «culturalment» diferent), sinó els equatorians, amb un 16% de població a Barcelona, seguits per les persones d'origen colombià, amb un 7,6%, del Marroc, amb un 7,4%, del Perú, amb un 6,7%, del Pakistan, amb un 6,1%, l'Argentina, amb un 5,8%, Itàlia, amb un 4,3%, la Xina, amb un 3,2%...

Les dades mostren clarament, doncs, que no hi ha un immigrant homogeni culturalment condicionat. La condició homogènia ve donada per la pròpia normativa d'estrangeria i la seva aplicació local, pel tractament folklòric i culinari que se'n fa des de les institucions.

No valen per res les festes interculturals si no tens un lloc on viure en aquesta ciutat; si quan vas a buscar un pis no te'l lloguen, perquè ets sospitosament estranger; si la fórmula per poder tenir un sostre és l'amuntegament o els caixers dels bancs que encara romanen oberts a les nits. Sense aquestes qüestions bàsiques és clar que no t'integres massa i, a més, on t'has d'integrar?

De les 1.800 sol·licituds de recerca de pis de lloguer per a immigrants que viuen a Barcelona fetes durant l'any 2001 i 2002 en el servei de la FAVB i l'ONG Sodepau, només es van aconseguir 65 pisos. En l'informe realitzat per aquestes entitats es fan comentaris sobre la política d'habitatge realitzada per l'Ajuntament (en aquest cas sí competent) i les seves conseqüències pràctiques en la segregació racial de la ciutat⁴.

Per barris, a Barcelona ens trobem dos extrems de localització d'estrangers: a Ciutat Vella (Raval) resideixen un 23% dels immigrants procedents de països pobres (majoritàriament filipins, pakistanesos, magribins), i a Sarrià-Sant Gervasi un 6,2% d'estrangers procedents de l'Europa comunitària del nord.⁵ A més, la major part dels immigrants de Ciutat Vella ho són en procés d'arribada recent i amb llars fortament homogènies respecte a la procedència d'origen, als sexes i a la no habitabilitat d'aquests habitatges; mentre que a Sarrià-Sant Gervasi trobem l'altre extrem, tant pel que fa a l'harmonia de les llars respecte a la divisió igualitària dels sexes com pel que fa a la millor habitabilitat d'aquestes llars.

Als barris de l'Eixample i de Gràcia hi viuen de forma dispersa els i les llatinoamericanes, així com població immigrada de llarga estada a la ciutat, incloent-hi molts marroquins pel que fa a l'Eixample. Aquests últims (població marroquina de més de 10 anys d'estada a Barcelona), des del padró de 1996 a les actuals dades de 2002, han anat traslladant les seves residències des de Ciutat Vella (Raval) cap a les perifèries de la ciutat (Nou Barris, Sant Martí) i fins i tot cap a l'àrea metropolitana (l'Hospita-

let, Santa Coloma, Badalona) en processos que coincideixen amb reagrupaments familiars. Aquesta situació afecta ara per ara tota la població immigrada, doncs coincideix amb les grans operacions urbanístiques que s'han estat realitzant i es realitzen a Ciutat Vella en general.

Al mateix temps, la necessitat de mà d'obra barata i ensinistrada s'ha dispersat per tota la regió metropolitana, actuant com a pol d'atracció per als treballadors immigrants. Les quotes de servei domèstic a la ciutat, i els d'hostaleria i serveis als turistes en general, estan actualment coberts amb gent «sense papers» (= menys costos empresarials), i ha aparegut un nou fenomen, el dels treballadors joves de l'Europa comunitària que viuen entre 6 i 10 mesos a Barcelona i ocupen els treballs precaris dels bars i restaurants. Vénen, atrets pel model Barcelona *fashion* i «ciutat del coneixement», a través de diversos programes d'intercanvis i d'estudis (Erasmus, Promoció del Voluntariat Europeu, etc.), i per afegir uns calerons a les beques accepten aquests tipus de feines. Molts tenen uns contractes facilitats per les ETT, però molts altres (24,3%) fan les feines sense cap tipus de contracte, i són una mà d'obra que, malgrat tenir els «drets formals», no deixen de ser simples peces de l'engranatge del model, tot i que aconsegueixen una doble funció: alhora que són en ells mateixos mà d'obra barata i intercanviable (saben idiomes, són macos i maques) també són la cara amable i visible de la multiracial Barcelona dels bars i els restaurants.

En aquest sentit, i en el marc de les operacions de la «ciutat del coneixement», ens trobem amb iniciatives com les de Barcelona Centre Universitari (BCU), que pretén coordinar o donar un marc general per a les relacions internacionals, entre les universitats barcelonines, l'Ajuntament i la Generalitat de Catalunya, en l'ordre d'acollir els i les estudiants estrangeres (a través d'allotjament i integració cultural). Genera imatge internacional de la ciutat i genera atracció per a què vinguin universitaris. Les xifres indiquen que el 1997 eren uns 3.500 (Programes Sòcrates i Intercampus); 4.500 el 1998; i 6.500 el curs 1999-2000. És a dir, el pol d'atracció va en augment⁶.

D'altra banda, i malgrat les quantitats creixents, si ens mirem de forma relativa les xifres, és a dir, en relació amb la població de la ciutat, observem que no és precisament Barcelona la ciutat on més població immigrada viu. Aquestes xifres coincideixen amb la tendència que es constata de què, d'una banda, la reserva turística del centre de Barcelona comporta l'expulsió d'immigrants (rendes baixes) i, per l'altra, augmenta l'atracció de l'AMB i la RMB amb noves necessitats de cobertures de llocs de treball (servei domèstic, agricultura).

Amb les xifres indicadores dels permisos de residència (actualment, això exclou els comunitaris) i per províncies, el 70% de la població estrangera immigrada a Catalunya resideix a la província de Barcelona; Girona absorbeix el 16,8% dels immigrants residents; Tarragona, el 8,9%, i Lleida, el 4,3%. Respecte a la seva població total, Girona és, amb una taxa del 6,5% d'immigrants, la província catalana que té una presència relativa més gran de població immigrada, només superada a

nivell de l'Estat espanyol per Almeria, amb una taxa del 6,7%, mentre que la província de Barcelona té al voltant del 5% de població immigrada respecte de la població provincial total⁷.

Com que aquestes xifres fan referència a les províncies, dades derivades de les tipologies dels permisos de residència i treball (que són provincials, doncs depenen dels ministeris d'Interior i de Treball, que fan la seva tasca administrativa basant-se en les divisions provincials), també coincideixen per tipologies, perquè els permisos es donen segons la canalització de la mà d'obra immigrada que realitza el Govern a través dels anomenats contingents anuals.

Els contingents: les quotes de la vergonya

La política de contingents és una «innovadora» forma de canalitzar la immigració, reconeixent, d'una banda, la seva necessitat com a mà d'obra i, de l'altra, dirigint-la cap als sectors de l'economia que ho necessiten. Des de l'any 1993, en què es va realitzar la primera normativa, la «comanda» ha oscil·lat entre els 20.000 i 30.000 llocs de treball oferts anualment per a tot l'Estat espanyol. En principi, la norma preveu que es demani la mà d'obra que viu als països d'origen, però en realitat aquesta ha estat una de les fórmules emprades per regularitzar la situació administrativa dels que encara no tenien «els papers» i vivien aquí. Aquestes previsions no es corresponen amb la realitat, ni de població immigrada ni de mà d'obra, ja que s'han hagut de fer regularitzacions i les quantitats de permisos de residència i treball atorgats han oscil·lat entre els quasi 350.000 de l'any 1985 i els 283.000 de la regularització de l'any 2000.

D'altra banda, la política dels contingents ha demostrat que no s'ajusta a la realitat, i el seu fracàs també té xifres: durant l'any 2001⁸ només van cobrir-se 3.113 de les 10.884 ofertes d'ocupació estable, i 10.520 de les 21.195 places establertes per a treball de temporada. A Catalunya s'havien ofert 600 de les 4.400 places previstes pel contingent, i es van formalitzar únicament 280 contractes estables. A Barcelona es van concretar 15 de les 2.400 ofertes de contractació en origen que li havien estat assignades.

Per què, doncs, aquesta política innovadora no funciona? Recordem, a Barcelona el que es necessita és mà d'obra barata per poder sostenir i consolidar les inversions necessàries per a un model que per ell mateix no és tan solvent econòmicament. Aquesta mà d'obra barata i flexible es canalitza cap als sectors no regulats del ja prou desregulat mercat laboral: servei domèstic, serveis sexuals, hostaleria, agricultura i construcció. Per norma general, són sectors econòmics on, com en el cas del servei domèstic, no existeix cap tipus de conveni col·lectiu (que tot i no ser cap garantia, la seva inexistència encara fa més palesa la fragilitat de la treballadora i el treballador davant l'ofertor de feina) o que, com en el cas del treball sexual, no són tractats ni tan sols com a treball.

Com es pot pretendre que, en un sector no regulat, funcioni una regulació rígida com ara la necessitat d'una oferta de 40 hores setmanals i de 12 mesos de durada? Podríem pensar que la norma pretén protegir la treballadora i el treballador immigrant, però la realitat és que la norma el que fa és regular una ficció per tal de mantenir una mà d'obra esclava, i on la norma, si no s'acompleix, serveix per tramitar l'expulsió del país.

En els sectors laborals esmentats justament el que no existeix és una realitat de feina contínua: el de la construcció és el sector on més autònoms existeix (paletes, etc.); en l'agricultura, hi ha contractes fixos discontinus; el servei domèstic és un sector no regulat en el règim general...

Davant d'aquesta irrealitat i ficció, la gent el que fa és inventar-se els contractes per poder gaudir durant un any d'un permís fictici per a una feina fictícia, amb les problemàtiques quotidianes que això comporta: fer veure que treballes en una feina inexistent, pagar-te la seguretat social per fer-ho veure més convincentment mentre treballes en una altra feina desregularitzada.

El sistema de contingents és ben representatiu no només de la ficció sobre un mercat de treball que no existeix, sinó, sobretot, d'una forma de colonialisme que comporta la recuperació de la figura de l'esclau i esclava que es dedica a treballar per l'amo en aquests tipus de serveis. I és aquí precisament on la «comanda» del Model Barcelona hi juga un paper molt important. Més del 43% dels permisos de treball atorgats són pel sector serveis (el majoritari: servei domèstic), entre un 10% i un 15% treballen a la construcció, i només un 4,5% són permisos de treball per indústria o treballs de l'anomenat teixit industrial (a tall d'exemple: subcontractes a les fàbriques de metal·lúrgia; mecànics i obrers especialitzats que gràcies a les tipologies dels permisos de treball —els sectors acceptats a les quotes— no veuen reconegudes les seves especialitzacions; etc.)⁹. Però encara més, de les tipologies d'immigrants que actualment arriben a Barcelona, que són «cridats» a aquesta ciutat, més del 70% tenen estudis secundaris i universitaris, i arriben «sense papers» per cobrir aquests treballs no qualificats, de manera que siguin molt més dòcils i flexibles; una necessitat urgent del Model Barcelona per poder ser garantia de negoci i guanys i evitar que les empreses marxïn a altres indrets que tinguin mà d'obra barata, però no formada.

I és precisament aquest tipus de política la que es reivindica, per exemple, des d'una òptica catalana: es vol participar activament en la canalització de la immigració i obrir oficines catalanes als «països d'origen»...

La política dels contingents es basa en la reducció instrumental de l'estranger com a «recurs». No importa qui siguin, ni com siguin, el tema és per a què serveixen. Podrem estar junts però sense barrejar i serà, com diu Frisch a l'assaig *Extranjerización 1*: «Hay sencillamente demasiados [extranjeros]; no en los solares de la construcción, ni en las fábricas, ni tampoco en las cuadras ni en la cocina, sino fuera de hora. Especialmente el domingo hay inesperadamente demasiados»¹⁰.

BARCELONA: MULTICULTURALISME O MULTICULINARISME

Des dels anys 90, a Barcelona es discuteixen conceptes com ara el multiculturalisme, l'interculturalisme o l'intermulticulturalisme... Les polítiques de l'Ajuntament de Barcelona han oscil·lat, per exemple, des de la negativa rotunda de les diferències culturals respecte de l'habitatge (fins fa poc més de dos anys no es podia parlar de necessitats específiques d'habitatge dels col·lectius d'immigrants), doncs aquestes necessitats eren referides a tota la població en general (!) i aquest era un tema ben sensible que podia provocar conflictes veïnals, fins a l'actual acceptació de la transversalitat de la immigració i l'elaboració d'un discurs d'acollida de l'altre.

Resultat del discurs: no existeix cap tipus de concreció de la suposada acollida (no hi ha cap centre ni estructures físiques per acollir); i amb la vivència de ben a prop de les expulsions de les casernes de Sant Andreu es van fer paleses les contradiccions i incongruències entre el discurs i la pràctica. A les casernes hi vivien prop de 600 immigrants sense sostre. Gairebé 298 van ser allotjats en règims de 15-30 dies per la Creu Roja. De la resta no en sabem ni podem saber mai amb certesa quin ha estat el seu destí.

Quan una persona immigrada acaba d'arribar, és una oportunitat per escoltar les preguntes que es fa: «a veure, l'Ajuntament em dona un servei de tramitació dels "papers" (SAIER) i amb l'empadronament tinc el dret a gaudir de l'escola i la sanitat. Però no va acompanyat d'un habitatge, un lloc on pugui viure. Al mateix temps, l'assistent social —aclaparada per tanta aglomeració de gent que no entén l'idioma!— m'insisteix en què trobi feina, doncs és l'única manera de poder integrar-me». Li contestes que ja tens feina, desregulada —és clar, «sense papers»—; i et diu que per poder entrar en els programes socials hauràs de tenir els papers i que en aquesta qüestió ella no és competent. La «temàtica» d'immigració, ben al contrari de les seves causes-efectes, és tractada per l'Ajuntament i per les ONG en general (com a coadjuvants i funció pública) com una problemàtica social i de serveis socials. Sembla ser que ara, finalment, esdevé un futur «transversal», futur certament llunyà si se segueix amb aquesta doble o triple moralina, tan simple com el fet que els recursos públics no s'utilitzen, ni molt menys, amb criteris de distribució, sinó que s'utilitzen amb criteris de creació d'infraestructures per a les empreses. I quin paper tenen les empreses per a la immigració? Doncs el paper de ser mercaderia d'anada i tornada. I en aquest paper no hi tenen cabuda les polítiques familiars ni les polítiques del benestar ni tan sols les de *workfare*. En moltes famílies immigrades recau la responsabilitat de tenir cura de nens i vells (dones al servei domèstic), mentre els serveis socials els acusen de no tenir cura dels propis infants i de tenir tendències culturals no apropiades ni civilitzades.

Al meu barri veig, dia sí dia també, dos tipus de cues: les que es fan per entrar al museu Picasso i, a pocs carrers, les cues per poder entrar a l'Oficina d'Estrangers, al costat de l'Estació de França. Les dues cues

representen homogeniament les diferències culturals: la primera és homogeniament japonesa i/o d'estudiants culturalment inquietos, la segona és molt més heterogènia pel que fa a inquietuds, però homogènia respecte a la sensació de foscor, perill, costums poc adaptats i integrats. De fet, hi va haver protestes organitzades del sector econòmic dels voltants: hotels, restaurants i demés persones benestants van protestar contra les cues, doncs els suposava una davallada de la clientela...

L'Ajuntament de Barcelona nega les seves responsabilitats en aquest afer. Afirmar que és una qüestió de competències, i que el «tema» de la immigració és un tema del Govern central, que les cues humiliants no són una problemàtica de la ciutat.

No serveix de res que preguntem si els cartellots que pengen de les tanques, que es posen per poder fer una cua amb ordre i que ostensiblement mostren el logo de l'Ajuntament, potser tenen a veure amb les competències compartides. No serveix de res afirmar que és contradictori fer un discurs intercultural i d'alteritat quan participes activament d'aquest apartheid i d'aquesta visibilitat de delinqüent imaginari. No serveix de res, doncs, ser persones que vivim en aquesta ciutat a la qual estem aportant la nostra feina i el seu futur. Així, en general, no som competència de la ciutat; però en particular sí que ho som, per exemple, quan la Guàrdia Urbana persegueix les treballadores sexuals i les «passa» a la competent Policia Nacional; o quan es tracta de llicències municipals pels locutoris i altres negocis «interculturals»; o quan s'han de posar les multes per no tenir els permisos habilitats europeus i només tenim aquell permissiu fet al país d'origen; i, és clar, quan durant les protestes ciutadanes ens han de «dispersar».

Us imagineu: «Ei, no em dispersis amb els pals, perquè jo no sóc de la teva competència!»

Ara per ara, a Barcelona no tenim multiculturalisme (encara menys interculturalitat, que seria la trobada amb «l'altre» des de la redistribució econòmica dels recursos) però tenim molt de multiculinarisme; tenim tot tipus de restaurants i botigues del món, en un mateix dia pots anar a dinar a un restaurant japonès i sopar en un pakistanès, sense moure't més de dos carrers. La imatge d'una Barcelona multiracial, diversa, cosmopolita, que apareix en els anuncis turístics, és confrontada en els mateixos anuncis amb els avisos de què s'ha de vigilar amb les bosses —que també s'escolta a la megafonia del metro— perquè hi ha molta delinqüència, delinqüència que molt sovint es relaciona amb la immigració «il·legal» i amb la foscor de la pell de la persona que viatja en el metro al teu costat. La mateixa foscor de pell que té aquell que et serveix aquest plat tan exòtic, o pel qual vas a les manifestacions de defensa dels drets humans —com a bon ciutadà i ciutadana d'una ciutat cosmopolita— sempre i quan aquests humans visquin ben lluny. Si viuen massa a prop, només han d'adaptar-se al model i no sortir del paper reservat a cadascú i cadascuna.

Mariel Araya

Notes

1. Veure *l'Informe de la Plataforma per l'Habitatge Digne*, editat pel Col·legi d'Enginyers, any 2002 i disponible a la web: www.favb.org i www.pangea.org/sodepau.
2. Informe de l'associació de dones contra la violència TAMAIA; informes i treballs de l'associació de dones SURT; de l'Associació de Suport a Dones Agredides Sexualment, AADAS; propostes i actuacions de la Secretaria de la Dona de la Federació de Col·lectius d'Immigrants a Catalunya; E'waiso Ipola (Ca la Dona); Musu Kafo (Maresme).
3. Per accedir a tota la informació legal, els textos, els comentaris i els impresos de sol·licitud dels diferents permisos, així com als llistats dels documents que s'han de presentar: www.reicaz.es/extranjeria. També ho teniu al Ministeri, www.mir.es, on diu «extranjeros».
4. Veure PAM 2003 i PAD (Pla d'Actuació Municipal; Pla d'Actuació de Districte: www.bcn.es).
5. Jordi Bayona i Andreu Domingo Valls, *Vivienda y población de nacionalidad extranjera en Barcelona: una aproximación demográfica*.
6. Carles Carreras, *La universitat i la ciutat*, Aula Barcelona, 2001.
7. Gemma García, *Estudis monogràfics. L'impacte econòmic de la immigració*.
8. Eliseo Aja i Mónica Nadal, *La immigració a Catalunya avui. Anuari 2002*, Editorial Mediterrània.
9. Veure: Gemma García, *Estudis monogràfics. L'impacte econòmic de la immigració*; i Delegación del Gobierno para la Extranjería y la Inmigración, *Balance extranjería 2003*, a www.mir.es.
10. Citat a Imanol Zubero, de l'article de Bauman: «El reto de la inmigración: acoger al otro y ampliar el nosotros».